

Н.С. Терновська, ст. гр. УНЗ-11-Б2
Науковий керівник: З.В. Рябова, к.п.н.,
доцент Інституту менеджменту та
психології ДВНЗ «УМО» НАПН України

ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. У статті розкривається сутність поняття «технологія» та технологія створення ситуації успіху в навчальному закладі. Зазначаються складові позитивної ролі успіху в діяльності вчителя, учня.

Ключові слова: технологія створення ситуацій успіху та педагогічні умови цього процесу.

Аннотация. В статье раскрывается сущность понятия «технология» и технология создания ситуации успеха в учебном заведении. Определяются составляющие позитивной роли успеха в деятельности учителя, ученика.

Ключевые слова: технология создания ситуаций успеха и педагогические условия этого процесса.

Annotation. This article defines the concept of “technology” and technology of creating the success situation in the educational institution. The key factors of success within the activity of professor and the student are defined.

Key-words: technology of creation of situations of success and pedagogical terms of this process.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день керівник загальноосвітнього навчального закладу повинен уміти кваліфіковано та успішно здійснювати управління навчальним закладом, і в ході його виховну роботу, що можна реалізувати через формування конкретних ситуацій, які є структурними та функціональними одиницями цілісного педагогічного процесу. Ситуації успіху – результат функціонування педагогічних систем різного рівня і масштабу.

Удосконалення професійних навичок і підвищення особистої ефективності керівника різноманітних рівнів, використання відповідних технологій – шлях для підвищення ефективності успішного керівництва структурними підрозділами навчального закладу.

Під технологією створення ситуацій успіху розуміють проектування і реалізацію на практиці такої педагогічної системи, яка була б адекватна когнітивним і емоційно-вольовим станам членів педагогічного колективу навчального закладу, школярів та їх батьків – всіх учасників навчально-виховного процесу.

Актуальність теми: Результатом функціонування виховної системи є досягнення і керівником, і педагогом, і школярем станів успіху, які активізують їх позитивний загальноособистісний розвиток.

Педагогічні умови створення педагогічних ситуацій, що активізують позитивний загальноособистісний розвиток.

У **першу чергу** необхідно відзначити спожвчо-мотиваційний збіг (конгруентність) у системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки».

Спожвчо-мотиваційна конгруентність в системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки» - це психолого-педагогічне явище збігу (суміщення) спрямованості на успіх цих людей, що народжує синхронізацію та інтеграцію їх зусиль при вирішенні управлінських, навчально-пізнавальних, комунікативних та інших соціально-педагогічних завдань. Явище збігу фіксується за:

- гармонійністю взаємовідносин у системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр»;
- прагненням всіх сторін до позитивного співробітництва;
- залученням в спільну навчально-виховну діяльність як в школі, так і за її межами;
- позитивним ставленням всіх учасників навчально-виховного процесу до цілей спільної діяльності;
- адекватним прийняттям форм, методів і прийомів вирішення соціально-педагогічних завдань;

- позитивним відношенням до оцінки результатів роботи: педагога – з боку керівника навчального закладу, школяра – з боку педагога (вчителя) та батьків;

- адекватною самооцінкою сторін;

- станом емоційної задоволеності і у керівника, і у педагога, і у школяра, і у батьків як результату їхньої спільної діяльності.

Окреслені критерії дозволяють умовно виділити високий, середній і низький рівні спожвчо-мотиваційної конгруентності з системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки».

Необхідно також, розрізняти вихідний і процесуальний рівні збігу у виховній системі.

Вихідний рівень виділяється в ході психолого-педагогічної діагностики, а **процесуальний** досягається при формуванні конкретної ситуації успіху.

Швидкість досягнення та рівень психолого-педагогічного збігу перебувають у залежності від ступеня прагнення до успіху у сторін системи «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки». Тому **другою** педагогічною умовою створення ефективної ситуації є проведення психолого-педагогічної діагностики, орієнтованої на виявлення особливостей мотивації до успіху у педагогів та учнів з різними характерологічними особливостям. При цьому велика увага повинна приділятися особливостям когнітивних і емоційно-вольових станів, які впливають на прагнення до успішної самореалізації в ході їх різноманітної діяльності.

Педагог, як компонент навчально-виховної системи має досягти успіху в своїй професійно-творчій діяльності. Але цей успіх може стати реальним лише в тому випадку, якщо результатом його роботи буде реальний успіх учня. Успіх педагога можливий тільки через супутній йому успіх школяра.

В якості **третьої умови** виступає технологія оперативного використання форм, методів і прийомів роботи, адекватних, виявленим в ході попереднього етапу когнітивним і емоційно-вольовим станам педагогів, учнів та батьків.

Мета будь-якої педагогічної системи - досягнення успіху самореалізації як учнем, так і вчителем. Це загальне формулювання знаходить свій конкретний зміст тільки в результаті проведення повномасштабної психолого-педагогічної діагностики, орієнтованої на виявлення рівня мотивації до успіху у вчителів та школярів з різними типами характеру. Виходячи з розробленої програми індивідуалізованої педагогічної допомоги здійснюється постановка цілей і завдань заданої ситуації успіху, вибір форм, методів і прийомів, які б викликали потенційно існуючі позитивні якості особистості.

Спожвчо-мотиваційний збіг, що досягається в процесі роботи виховної системи, можна розглядати двояко. З одного боку, він є умовою створення ефективної ситуації успіху, а з іншого, зміна (приріст) його рівня в системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки» як результат сформованої ситуації виступає як критерій адекватності обраних способів педагогічних впливів. При цьому мова йде про вихідний і процесуальний рівні психолого-педагогічного збігу, які відіграють роль регулятора, що забезпечує плавний перехід мети - очікуваного успішного результату діяльності в реальний успіх самореалізації і педагога, і учня. Досягнення більш високого рівня конгруентності в ході виховного процесу може стати прекрасним «трампліном» для майбутніх успіхів і педагога, і його вихованця, і для батьків джерелом істинного взаєморозуміння і справжньої дружби.

Серед інших показників адекватності використаних форм, методів і прийомів роботи потрібно виділити наступні:

- рівень самореалізації вчителя і учня в навчальній та комунікативній діяльності;
- рівень мотивації до досягнення успіху;
- соціальне самопочуття.

Самореалізація в навчальній та комунікативній діяльності фіксується за:

- активною діяльністю в усіх сферах життя школи, спілкуванням в межах навчального закладу та поза ним;
- результативністю навчально-виховної діяльності;

- наявністю інтересу до діяльності;
- позитивним відношенням до співпраці з іншими особистостями;
- гармонійним взаємовідношенням з іншими;
- морально-орієнтованою поведінкою;
- комунікативною компетентністю.

Окреслені показники дозволяють умовно виділити високий, середній і низький рівні самореалізації.

Рівень мотивації до успіху зазвичай фіксується за даними тестування

Соціальне самопочуття оцінюють за такими особистісними якостями і станами:

- суб'єктивними станами емоційної задоволеності процесом і результатом діяльності;
- задоволеністю своїм соціальним статусом, роллю та умовами життєдіяльності в школі;
- задоволеністю відносинами з іншими членами мікросоціуму;
- сприйняттям себе таким, яким він є, заснованим на позитивній самооцінці, почутті самоповаги і власної гідності.

Слід підкреслити, що професійно-творча діяльність керівника з формування ситуацій успіху серед персоналу школи, педагогів щодо формування ситуацій успіху серед школярів та їх батьків створює необхідні умови для самореалізації та самоствердження особистості педагога і школяра в колективі та серед оточуючих людей, визнання його особистісного потенціалу, можливостей. Все це призводить до появи почуття радості, задоволення досягнутими результатами своєї активності, тобто **стану успіху**. Це почуття у свою чергу, надає стимулюючий вплив на споживчо-мотиваційну і емоційно-вольову сфери особистості, викликаючи до життя все нові й нові потреби в позитивному успіху у навчально-виховній, пізнавальній та комунікативній діяльності, збільшуючи прагнення самореалізувати себе в колективі і навколишньому соціальному середовищі. Наприклад, досягнення учнем успіху, радості сприяє формуванню аналогічного стану і у педагога, як

результат його професійно-творчої діяльності і у батьків. Усвідомлення вчителем реального успіху свого вихованця в ході аналізу педагогічних ситуацій - важлива умова підвищення мотивації до успіху в його професійній роботі.

Прагнення до успіху динамічне за своєю суттю і може не тільки збільшуватися, але і зменшуватися, досягаючи в кожному конкретному випадку (у кожної конкретної людини) певного оптимального показника (рівня). Цей рівень відповідає індивідуально-психологічним особливостям особистості, її самооцінці, рівню домагань, реальним особливостям і можливостям індивіда. Один із шляхів досягнення оптимального рівня мотивації до успіху і для педагога, і для його вихованця, і для батьків - це самореалізація в ході виховного освітнього процесу: **Для вчителя**, це самореалізація в його професійно-творчій діяльності; **для вихованців** - це самореалізація і самоствердження, насамперед, в класному колективі через успішне вирішення соціально-педагогічних завдань у ході сформованих для нього педагогом ситуацій успіху. Для батьків – задоволення, радість за успіхи своїх дітей.

Вищевказані критерії є теоретичною та науково-практичною базою для введення **третього** показника змін у структурі загальноособистісного розвитку, а саме спожвчо-мотиваційній конгруентності в системі «керівник навчального закладу-педагог-школяр-батьки», що є обов'язковою умовою формування результативної педагогічної ситуації. У той же час успіх, як результат конкретної ситуації - активний початок подальшої ще більш глибокої і повної конгруентності в системі.

Рівень самої конгруентності знаходиться в рівній залежності від прагнення до позитивного співробітництва з метою вирішення навчально-виховних завдань, як педагога, так і його вихованця.

Розглядаючи педагога як компонент виховної системи, необхідно підкреслити особливу важливість сформованості у нього професійно-творчих якостей (психологічної пильності, умінь розпізнавати внутрішні стани учнів

за зовнішніми ознаками, поведінковими реакціям, загальнопедагогічні та науково-методичні компетентності, уміння аналізувати педагогічні ситуації), які у взаємодії з індивідуально-психологічними особливостями визначають у педагога рівень мотивації до успіху в діяльності через створення ситуацій успіху.

Величина вихідного рівня спожвчо - мотиваційного збігу робить як безпосередній (на якість вивчення особистості), так і опосередкований (на процесуальний рівень) вплив.

Процесуальна конгруентність, що досягається в ході управлінського або виховного процесу в колективі школи, виступає в ролі активного регулятора взаємин у системі і обумовлює ту чи іншу ступінь ефективності освітнього процесу. При цьому, чим вище процесуальний рівень збігу, тим більш результативно функціонує педагогічна система, тим вище рівень самореалізації її компонентів-особистостей в навчально-виховній, пізнавальній та комунікативній діяльності та ймовірність досягнення ними успіху. А це в кінцевому результаті і є умовою активізації позитивного загальноособистісного розвитку як педагога, так і школяра.

У той же час, психолого-педагогічний збіг, так як і стан успіху і зміни в структурі особистості педагога і школяра, постійно вносять корективи як в процес управління навчальним закладом, так і в навчально-виховний процес. Цей вплив здійснюється як через прямі зв'язки - безпосередній вплив на спільну діяльність, так і непрямим шляхом - через новоутворення в структурі потребнісно-мотиваційної та емоційно-вольової сфер особистості як педагога, так і його вихованця. На цьому рівні коригування відбувається за допомогою зміни рівня прагнення до успіху, що в свою чергу робить свій стимулюючий вплив на рівень вихідної конгруентності, в умовах нової ситуації, при вирішенні все нових і нових соціально-педагогічних завдань.

Особлива цінність і практичний інтерес полягає не стільки у величині вихідного чи процесуального рівнів збігу, скільки в різниці між ними, тобто у величині приросту цього показника в процесі функціонування педагогічної

системи. При цьому можна виділити наступну **залежність**: чим більше величина приросту конгруентності, тим вище самореалізація особистості в діяльності та спілкуванні, тим адекватніше його рівень прагнення до подальшого позитивного успіху.

Четвертим показником активізації загальноособистісного розвитку є поліпшення соціального самопочуття особистості в групі. Переживання радості, задоволення, визнання згладжує афективні реакції, наслідки конфліктних, ситуацій, властивих для різних характерів. Стан успіху - це суб'єктивний стан емоційної задоволеності процесом і результатом самореалізації в діяльності, своїм соціальним статусом і ролями в колективі. Він перетворює стосунки особистості з іншими членами мікросоціуму у відносини позитивної співпраці з єдиними цілями успішної самореалізації та самоствердження.

Ефекту активізації позитивного загальноособистісного розвитку досягають за допомогою різноманітних форм, методів і прийомів педагогічного впливу.

Гарні результати можна очікувати, наприклад, застосовуючи прийоми: «прояв доброти, уваги і турботи», «навіювання впевненості», «авансування успіху», «очікування кращих результатів», «розбуди цікавість», «ти був на висоті», «в центрі уваги твій успіх», «нагорода тебе знайшла». Дані прийоми використовуються у структурі таких методів як заохочення, переконання, формування інтересу, бесіда, емоційне стимулювання.

Висновки. Підводячи загальний підсумок необхідно зазначити складові позитивної ролі успіху:

- підвищення рівня мотивації до успіху у всіх видах діяльності;
- підвищення рівня самореалізації і самоствердження в колективі школи і в більш широкому соціумі;
- поліпшення соціального самопочуття особистості та набуття досвіду доцільного саморегулювання.